

7. Tatarin, A. etc. (1997), *Ekonomicheskaya bezopasnost regiona: yedinstvo teorii, metodol. issled. i praktika* [Economic security of the region: the unity of theory, methodology, issled, and practice], Urals. gos. un-t, Yekaterinburg, Russia, 240 p.

8. Tretiak, N. (2010), "The financial security of agricultural enterprises in the circuit bank lending", *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 3(9), pp. 89-93.

УДК 338.242.4.025.2:631.115.8(477)

Клокар О.О.,
д.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Klokar O.O.,
dr.sc.(econ.), assistant professor of
department of accounting and auditing
Bila Tserkva National Agricultural University

STATE REGULATION OF AGRICULTURAL COOPERATION DEVELOPMENT IN UKRAINE

Постановка проблеми. Розвиток багатовекторної економіки в Україні, ефективна реалізація реформ у даному напрямі та підвищення добробуту громадян можливі насамперед за умови державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації. Так, державними інститутами розроблені окремі законодавчі важелі впливу щодо регулювання діяльності сільськогосподарських кооперативів (прийняті: Господарський, Податковий, Земельний та Цивільний кодекси України, Закони України "Про кооперацію" й "Про сільськогосподарську кооперацію" тощо).

Проте ефективність реалізації вищевказаних складових є низькою. Кількість сільськогосподарських кооперативів протягом останніх п'яти років стихійно скорочується, або збільшується більш ніж на 100 одиниць на рік і становить тільки 2% від загальної кількості суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки [3, с. 10; 4, с. 8; 9, с. 25; 10, с. 10; 11, с. 5; 12, с. 50; 13, с. 22]. Дана ситуація знижує ефективність діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки та погіршує добробут селян в цілому. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку цієї галузі є державна підтримка сільськогосподарської кооперації та забезпечення її ефективного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням вищевказаної проблеми займалися такі науковці: В. Бабаєв, С. Бабенко, Я. Гаєцька-Колотило, В. Зіновчук, В. Семчик, А. Пантелеймоненко тощо [1-2; 5-8]. Вчені визначили основні засади розвитку та нормативно-правового забезпечення сільськогосподарських кооперативів в Україні. Проте роль держави в ефективному функціонуванні вищевказаних структур висвітлена ними не достатньо.

Постановка завдання. Головною метою даного дослідження є аналіз державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. Для реалізації вищевказаної мети нами сформовані такі завдання:

- розкриття економічної сутності державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації;
- визначення та аналіз основних концептуальних напрямів регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні з їх подальшою перспективою.

Об'єктом дослідження є процеси, які відбуваються у сфері виробництва, обміну, розподілу, реалізації та споживання сільськогосподарської продукції, що впливають на

формування механізму ефективного розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України.

Предметом дослідження є сукупність методологічних, методичних і практичних аспектів комплексного формування та вдосконалення механізму ефективного розвитку сільськогосподарської кооперації в аграрному секторі економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті аналізу окремих науково-практичних розробок вчених нами встановлено, що існують різні трактування економічної сутності державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації. Вони подібні між собою та відрізняються лише окремими складовими. Так, дана категорія передбачає систему науково-практичних (нормативно-правових, адміністративних, підприємницьких тощо) заходів щодо комплексного розвитку сільськогосподарської кооперації, які здійснюються спільно державними та приватними інститутами для підвищення ефективності розвитку цього напрямку суспільної діяльності [1, с. 4; 2, с. 3; 5, с. 35; 6, с. 48; 7, с. 37; 8, с. 12].

Враховуючи вищевказану категорію, нами адаптовано підхід Я. Гаєцької-Колотило щодо основних концептуальних напрямів державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації. Так, до них належать: мінімальний, помірний, значний та тотальний державний вплив. Кожен з них характеризується ступенем втручання, регламентації та контролю діяльності кооперативних організацій, їх підзвітністю органам державної виконавчої влади (рис. 1) [2, с. 5-7].

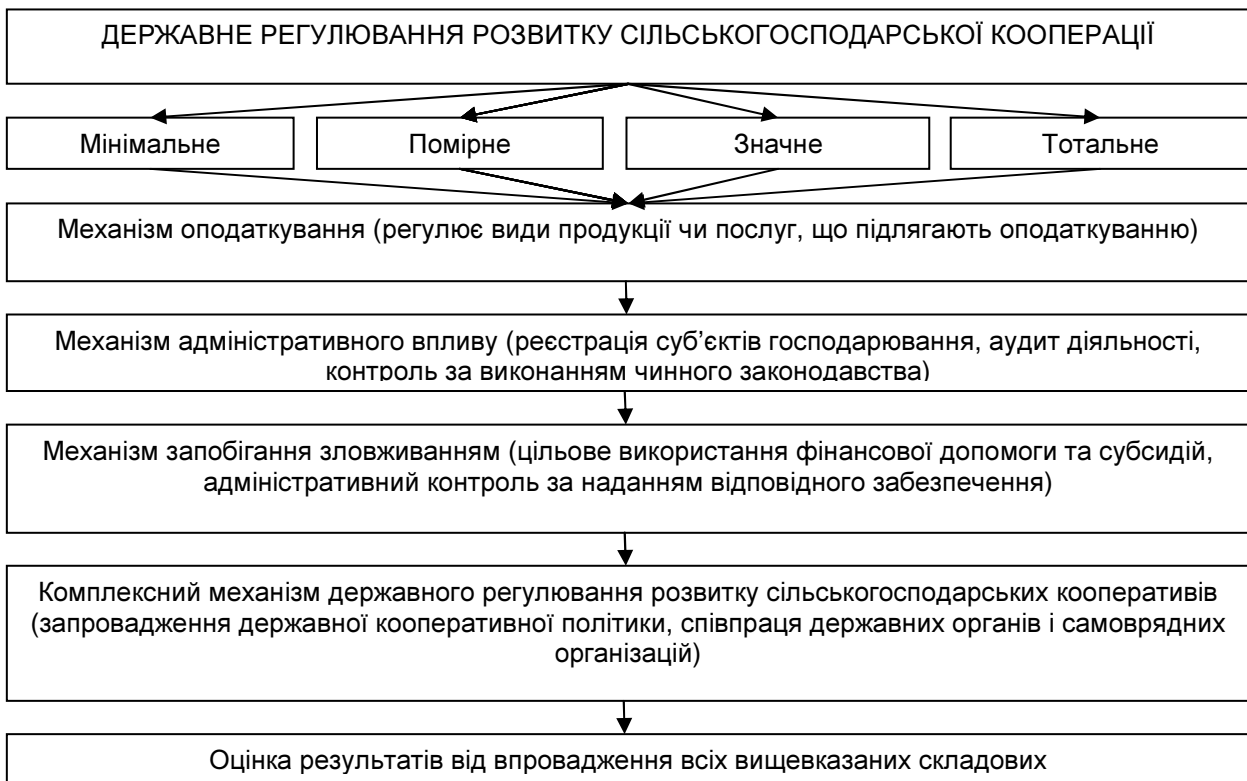

Рис. 1. Основні концептуальні напрями державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні*

Джерело: адаптовано автором підхід Я. Гаєцької-Колотило [2, с. 6]

Враховуючи вищевказаний підхід, на нашу думку, доцільно розвивати сільськогосподарську кооперацію в контексті певної фази аграрного виробництва, що є її допоміжною надбудовою. Так, мінімальне, помірне, значне, або тотальне державне регулювання її розвитку істотно залежить від механізму оподаткування (регулює види продукції чи послуг, що підлягають оподаткуванню) відповідних господарюючих суб'єктів. До основних складових вищевказаного механізму повинні належати:

- формування єдиних засад та умов податкової реєстрації вищевказаних суб'єктів господарювання (спрощення умов реєстрації в органах державної податкової служби із скороченим переліком необхідних для цього документів);

- визначення єдиних, спрощених методологічних та арифметичних засад ведення бухгалтерського й податкового обліку, формування відповідної звітності (введення зрозумілих, прозорих та узгоджених облікових і податкових норм законодавства);

- чітке визначення та узгодження статусу неприбуткових та прибуткових структур в податковому законодавстві (формування структури виробництва сільськогосподарської продукції та видів послуг, що повинні надаватися відповідними суб'єктами господарювання за умови сплати, або не сплати податку на прибуток);

- формування прозорого та спрощеного механізму оподаткування сільськогосподарських кооперативів (визначення та обґрунтування підходів щодо оподаткування оборотних коштів вищенаведених структур і сформованої ними доданої вартості в процесі виробництва, застосування єдиного та фіксованого сільськогосподарського податку) тощо.

Крім цього, не менш важливою складовою державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, на наш погляд, є *механізм адміністративного впливу (реєстрація суб'єктів господарювання, аудит діяльності, контроль за виконанням чинного законодавства)*. Вона передбачає спрощення умов реєстрації, перевірки діяльності сільськогосподарських кооперативів і дотримання чинного законодавства їх членами, а саме:

- скорочення кількості реєстраційних документів і термінів їх отримання (подання лише загальних даних щодо членів кооперативів, установчого договору та статуту з мінімальним терміном їх обробки);

- узгодження роботи між реєстраційними та податковими установами щодо взаємного обміну документами за окремими юридичними та фізичними особами – підприємцями (визначення термінів і переліку реєстраційних документів, необхідних для подання до податкової служби для ефективної співпраці між усіма державними та приватними інститутами);

- вільний доступ до інформації про фінансово-господарську діяльність кожного сільськогосподарського кооперативу для всіх його членів у будь-який проміжок часу;

- ухвалення та реалізація законодавства для аудиторської перевірки всіх форм і видів сільськогосподарських кооперативів;

- забезпечення контролю за дотриманням внутрішніх і зовнішніх (щодо сільськогосподарських кооперативів) нормативних документів всіма суб'єктами сільськогосподарської кооперації, усунення протиріч і неузгодженостей в них та ін.

На нашу думку, всі вищезазначені заходи сприятимуть, насамперед, вирішенню будь-яких спірних питань щодо фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських кооперативів. Також даний підхід сприятиме формуванню ефективного *механізму запобігання зловживанням (цільове використання фінансової допомоги та субсидій, адміністративний контроль за наданням відповідного забезпечення)* щодо фінансово-господарської діяльності вищевказаними структурами за всіма напрямками. Разом з тим запобігання та виявлення відповідних зловживань повинно здійснюватися такими способами:

- визначення чіткої структури, умов і складових перевірки державними установами документів будь-якого сільськогосподарського кооперативу, що претендує на отримання вищевказаного фінансового забезпечення;

- поетапний адміністративний контроль за наданням грошової допомоги та субсидій окремим сільськогосподарським кооперативам;

- періодична перевірка державними інститутами ефективності діяльності вищевказаних суб'єктів господарювання з оцінкою впливу різних факторів на неї;

- розвиток дорадчих служб щодо всіх можливих видів діяльності сільськогосподарських кооперативів з повним їхнім господарським супроводом і контролем за якістю роботи вищенаведених суб'єктів;

- контроль за спрощенням процедури та умов реєстрації сільськогосподарських кооперативів, що забезпечують концентрацію та диверсифікацію виробництва й каналів реалізації продукції їх членів;

- матеріальне стимулювання збільшення кількості зайнятого у вищевказаних структурах передусім сільського населення та контроль за цим процесом державними інститутами тощо.

Вважаємо, що всі описані вище способи запобігання зловживанням щодо фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських кооперативів сприятимуть концентрації та підвищенню ефективності діяльності найбільш мобільних з них.

Крім цього, не менш важливим концептуальним напрямом, на наш погляд, є розробка та ефективна реалізація комплексного механізму державного регулювання розвитку сільськогосподарських кооперативів (запровадження державної кооперативної політики, співпраця державних органів і самоврядних організацій) та оцінка результатів від його впровадження. Це можливо насамперед за умови визначення чітких програмних заходів державного впливу на розвиток сільськогосподарських кооперативів (рис. 2). Так, першим програмним заходом державного впливу на розвиток сільськогосподарських кооперативів є організаційний (затвердження нормативно-правової бази, Державних цільових програм, підготовчих центрів розвитку вищевказаних суб'єктів господарювання).

Рис. 2. Програмні заходи державного впливу на розвиток сільськогосподарських кооперативів в Україні*

Джерело: адаптовано автором підхід Я. Гаєцької-Колотило [2, с.9].

Крім цього, другим та третім заходами є інформаційний (популяризація розвитку кооперативів на селі з наведенням конкретних і кращих прикладів з них) та економічний (створення умов для розвитку фінансової та матеріально-технічної бази вищевказаних структур). Тому, на нашу думку, вищезазначений підхід сприятиме комплексному розвитку сільськогосподарської кооперації та своєчасній оцінці ефективності її впровадження на селі.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, у результаті аналізу державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні нами встановлено, що:

1. Дана категорія передбачає систему теоретичних і практичних заходів щодо комплексного розвитку сільськогосподарської кооперації, які здійснюються за участю державних і приватних інститутів для підвищення ефективності розвитку аграрного сектора економіки в цілому.

2. До основних концептуальних напрямів державного регулювання розвитку сільськогосподарської кооперації належать: мінімальний, помірний, значний та тотальний державний вплив. Вони характеризуються рівнем втручання, адміністративного контролю діяльності кооперативів, їх відповідальністю перед державними виконавчими структурами.

3. Головною умовою ефективного розвитку сільськогосподарської кооперації на селі є державна фінансова та матеріально-технічна підтримка вищенаведених господарюючих суб'єктів, максимальна популяризація їх діяльності на конкретних успішних прикладах і забезпечення дорадництва в даному напрямі зайнятості аграріїв.

Вважаємо, що всі вищевказані результати створять передумови для визначення заходів з метою підвищення рівня зайнятості селян у сільськогосподарських кооперативах України в цілому.

Література

1. Бабаєв В.Ю. Державне регулювання розвитку обслуговуючої кооперації в аграрній сфері: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 25.00.02 – “Механізми державного управління” / В.Ю. Бабаєв. – Харків, 2007. – 19 с.

2. Гаєцька-Колотило Я.З. Організаційно-правові форми сільськогосподарської кооперації в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 – “Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсове право” / Я.З. Гаєцька-Колотило. – К., 2003 – 18 с.

3. Господарський кодекс України: за станом на 22 груд. 2010 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2010. – 564 с. – (Бібліотека офіційних видань).

4. Земельний кодекс України: за станом на 7 лип. 2011 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2011. – 318 с. – (Бібліотека офіційних видань).

5. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США / В.В. Зіновчук. – [2. вид., доп. і перероб.] – К.: Логос, 1996. – 224 с.

6. Історія кооперативного руху / [Бабенко С.Г. та ін.], Львівська комерційна академія. – Львів: Ін-т українознавства НАН України, 1995. – 412 с.

7. Кооперативне право: підручник / [За ред. чл.-кор. НАН України В.І. Семчика]. – К.: Ін-Юре, 1998. – 336 с.

8. Пантелеймоненко А.О. Становлення і розвиток кооперативних організацій аграрного сектору України (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.01 – “Економіка теорія та історія економічної думки” / А.О. Пантелеймоненко. – К., 2009. – 54 с.

9. Податковий кодекс України: за станом на 23 груд. 2010 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2010. – 544 с. – (Бібліотека офіційних видань).

10. Про кооперацію: Закон України за станом на 04.07.2013 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2013. – 413 с. – (Бібліотека офіційних видань).

11. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України за станом на 20.11.2012 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2012. – 261 с.

12. Сільське господарство України 2012: Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 402 с.

13. Цивільний кодекс України: за станом на 21 лют. 2012 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2012. – 53 с. – (Бібліотека офіційних видань).

References

1. Babaiev, V.Yu. (2007), “State regulation of service cooperatives in agriculture”, Thesis abstract of cand.sc.(econ), 25.00.02, Mechanisms of State Management, Harkiv, Ukraine, 19 p.

2. Haietska–Kolotylo, Ya.Z. (2003), “The organizational and legal forms of agricultural cooperatives”, Thesis abstract of cand.sc.(econ), 25.00.06, Land law, agricultural law, environmental law, nature resource law, Kyiv, Ukraine, 18 p.
3. The Commercial Code of Ukraine (2010, December, 22), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 564 p.
4. The Land Code of Ukraine (2011, July 7), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 318 p.
5. Zinovchuk, V.V. (1996), *Kooperatyvna ideja v silskomu hospodarstvi Ukrainy i SShA*, [The cooperative idea in agriculture of Ukraine and the USA], Lohos, Kyiv, Ukraine, 224 p.
6. Babenko, S.H. etc. (1995), *Istoriia kooperatyvnoho rukhu*, [History of the cooperative movement], In-t ukrainoznavstva NAN, Lviv, Ukraine, 412 p.
7. Semchuk, V.I. (1998), *Kooperatyvne pravo*, [Cooperative Law], textbook, In-Yure, Kyiv, Ukraine, 336 p.
8. Panteleimonenko, A.O. (2009), “Formation and development of cooperative organizations of the agricultural sector in Ukraine (the second part of XIX-th- beginning of XXI-th century)”, Thesis abstract of dr.sc.(econ.), 08.00.01, Economics, theory and history of economic thought, Kyiv, Ukraine, 54 p.
9. Tax Code of Ukraine (2010, December, 23), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 544 p.
10. About Cooperation (2013), The Law of Ukraine, *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 413 p.
11. About Agricultural Cooperation (2012), The Law of Ukraine, *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 261 p.
12. Agriculture of Ukraine (2013), Statistical Review, *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*, Kyiv, Ukraine, 402 p.
13. The Civil Code of Ukraine (2012, February, 21), *Parlam. vyd-vo*, Kyiv, Ukraine, 53 p.

УДК 303.4:631.143

Кісіль М.І.,
к.е.н., с.н.с., завідувач відділу інвестицій
Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА ЗАВДАННЯ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Kisil M.I.,
cand.sc.(econ.), senior researcher, head of the
department of investments
NSC “Institute of Agrarian Economics”

CURRENT CHALLENGES, STRATEGIC PRIORITIES AND TASKS REGARDING INVESTMENT SUPPORT OF THE AGRICULTURAL DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Розвиток сільського господарства в сучасних умовах, що вирізняються процесами світової глобалізації та посилення рівня конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції і продовольства, вимагає масштабного й ефективного інвестиційного забезпечення. Проте власні, залучені та позикові інвестиційні джерела сільськогосподарських товаровиробників поки що недостатні для задоволення їхніх інвестиційних потреб, хоча в динаміці обсяги вкладень зростають. Зовнішні, зокрема й іноземні, інвестиції надходять у галузь повільно, а її частка в сукупному капіталі нерезидентів залишається незначною. Тому в стратегічній перспективі необхідно здійснити заходи щодо покращення інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільського господарства.